

Ἐκτὸς δὲ τούτων εἶδε καὶ Ῥώσους καὶ Οὐγγρους καὶ Φλαμάνδους. Τάρταρος ἐπώλει περιεφασαίᾳς εἰς τὰ στρατόπεδα τοῦ Ὁραίου Φιλίππου. Πολλοὶ ἔμποροι τέως ἐκ Βρεσλαβίας, Πολλωνίας, Αὐστρίας ἀπῆλθον εἰς τὴν Ταρταρίαν. Οὕτω δὲ ἀπεπλανήθη καὶ ὁ Μαρκόπουλος, αἱ δὲ θαυμαστοὶ αὐτοῦ καὶ ἐκστατικαὶ διηγήσεις ἐπιστρέψαντος ἐκίνησαν μετὰ τινα ἔτη τὴν περιέργειαν τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου· διότι ἀναζητῶν συντομωτέραν ὁδὸν φέρουσιν εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας, ὅθεν ἦλθεν ὁ Ὀδυσσεὺς τῆς Βενετίας, ἀνὴρ ἐν ἀνελπίστῳ νέον κόσμον τὴν Ἀμερικὴν.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ.

Τεσσαράκοντα φιλοσόφων Κινέζων συγγράμματα κατέχει ἡ δημοσίος βιβλιοθήκη τῶν Πορισιών· ἀλλ' αὐτὰ εἰσέτι περιμένουσιν ἀναγνώστας. Ἐν τοσούτῳ ὁμολογεῖται γενικῶς ὅτι ἐκ τῶν διαφορῶν συστημάτων τῆς φιλοσοφίας ἐπικρατεῖ μάλιστα εἰς τὴν Κίναν ἡ τοῦ Κουνφούτσου, τοῦ ὁποίου τὰ δόγματα, μίγμα ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς, φέρουσιν εἰς πάντας τῆς δημοσίου ὑπερσίας τοὺς βαθμούς.

Πολλὴ ἀναλογία ὑπάρχει μετὰ τοῦ Κουνφούτσου καὶ Σωκράτους, ἐπεὶδὴ ἐγενήθησαν σχεδὸν ταυτοχρόνως, εἶχον τὴν αὐτὴν κλίσιν εἰς τὸ πρακτικὸν μέρος τῆς φιλοσοφίας, ἀπέφευγον δ' ὁμοίως τὴν θεωρίαν, διδάσκοντες τὴν ἠθικὴν.

Ἰδιαιτέρως δὲ ἡ φιλοσοφία τοῦ Κινέζου Σωκράτους ὑπερέβηκε τὸν νέον εἰς τὸν γέροντα, τὸν υἱὸν εἰς τὸν πατέρα, τὸν δευτερότοκον ἀδελφὸν εἰς τὸν πρωτότοκον, τὸν ὑπὴκοον εἰς τὸν ἀρχοντα, ἢ δικαστὴν, τούτους δὲ πάντα εἰς τὸν Βασιλέα, κατασκευάζων οὕτω κοινωνικὴν τινὰ πυραμίδα ἀπὸ τῶν κατωτάτων εἰς τοὺς ἀνωτάτους· ἀδιαφορεῖ δὲ ἂν αὕτη σύγκηται ἐκ ζώωντων σωμάτων, ἢ σκελετῶν, καὶ ἂν περιέχῃ εἰς τὸ κέντρον αὐτὴν, ἢ τὰς ἐξωτερικὰς τῆς συμπάσης καὶ τὴν δικαιοσύνην ὡς πρωτίστως τῶν ἀρετῶν, ἀναφέρει δὲ πρὸ πάντων καὶ τοῦτο· «Ὁ σὺ μισεῖς ἐτέρω μὴ ποιήσης.»

Ἀλλ' ἐκ τῶν τοιούτων παραδειγμάτων δὲν ὠρλήθησαν οὐδ' αὐτοὶ οἱ θιασῶται ἐξ ἐπαγγέλματος τῆς Κουνφουτσιανῆς Μανδαρινῆς φιλοσοφίας! ὅθεν παντοῦ τοὺς εὗρισκον οἱ Εὐρωπαῖοι δολοῦς, ἀσώτους, ψεύστας διλόγους· ἔτι δὲ ὅμως δὲν πρέπει νὰ ἐνοχοποιῶμεν κατὰ τοῦτο τὴν φιλοσοφίαν, καθὼς οὕτε εἰς τὰς κατηγορίας τοῦ Ἀριστοτέλους νὰ ἀποδίδωμεν τῶν σχολαστικῶν τοὺς παραλογισμοὺς καὶ τὰς καταχερσεῖς.

Ὁ Κουνφούτσος συνέγραψε διάφορα βιβλία μνησθηρῶς καὶ παραβολικὰ. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀντίπαλός του Λαο-Τσεου κατὰ τοῦτο δὲν διαφέρει. Ἐπεὶδὴ ἐξηγῶν τὰ πάντα διὰ τῶν ἀριθμῶν, ἐνθυμίζει τοὺς Πυθαγορείους τῆς Ἑλλάδος καὶ τοὺς Νεοπλατωνιστὰς τῶν τελευταίων χρόνων τῆς ἑλληνικῆς δόξης. Ἰδιαιτέρως δὲ λέγει ὅτι τὸ ἔν ἐγέννησε τὰ δύο, τὰ δὲ δύο ἐγέννησαν τὰ τρία, τὰ τρία δὲ παρήγαγον τὸ πᾶν.

Ἡ παιδιὰ τῶν ἀριθμῶν παρεμβαίνει πολὺ εἰς τοὺς συνδυασμοὺς τῶν ἐννοιῶν τῶν Κινέζων· διότι ὡς λεπτολόγοι ἀριθμοῦσι πάντα τὰ ζῷοιαι, πάσας τὰς ἀρετὰς καὶ κακίας, τὰς φυσικὰς καὶ ἠθικὰς ποιότητας· ὅθεν ἐκάστη

τάξις τῶν ἀντικειμένων τούτων ἔχει ἰδιαιτέρον τινα ἀριθμὸν. οἷον ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, τὸ κενὸν καὶ τὸ πλήρες τὰ δύο· ἄλλα δὲ καὶ τὰ τρία· διότι ὑπάρχουσι παντοῖαι τριάδες δηλ. τριὰς τῶν τριῶν πρωτίστων ἀρετῶν, τριὰς τῶν ἀρχαιοτάτων βασιλέων, τριὰς τοῦ ἀνθρώπου τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ. Εἰς δὲ τὰ τέσσαρα ἀνάγονται αἱ τέσσαρες θάλασσαι, οἱ τέσσαρες καιροὶ τοῦ ἔτους, οἱ τέσσαρες θάρβαροι λαοὶ κτλ. Εἰς δὲ τὰ πέντε, αἱ πέντε κοινωνικαὶ σχέσεις, τὰ πέντε χρώματα, οἱ πέντε πλανῆται, τὰ πέντε σπλάχνα κτλ.

Παρομοιάζω τὸν Κουνφούτσον μὲ τοὺς πολιτικούς ἐκείνους τῆς Ἑλλάδος ἄνδρας, οἱ ὁποῖοι ὠνομάσθησαν ἐξ ὀνόματος Σοφοί. Διότι καὶ αὐτοῦ ὅλη ἡ σοφία εἶχε σκοπὸν τὴν ἡθικοποίησιν τῆς κοινωνίας καὶ τὸν κανονισμόν τῆς Κυβερνήσεως. Καὶ κατὰ μὲν τὸ δεύτερον τοῦτο ἐπέτυχεν· διότι ἡ ἐνότις τῆς Κινεζικῆς μοναρχίας διετηρήθη εὐτυχῶς· τὸ πρῶτον ὁμῶς δὲν ἦτο ἐπιχείρημα τόσον εὐκόλως ἐκτελεστόν· ἀλλ' ὁ Κουνφούτσος πρέπει νὰ τιμᾶται ὁμοίως καὶ διὰ τοὺς γενναίους σκοποὺς καὶ διὰ τὴν ἀγαθὴν καρδίαν τοῦ ἐνταυτῷ· ἐπεὶδὴ καὶ ὠρῶσε νὰ ἐπιστήσῃ τὴν διάνοιαν ὡς διευθύντριαν τῆς κοινωνίας, τὸ ὅποιον ἐπεθύμει μὲν καὶ ὁ Πλάτων, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἤξιώθη πραγματικῶς νὰ ἴδῃ οὔτε αὐτός, οὔτε ἄλλος οὐδεὶς εἰς κανένα ἄλλον τόπον.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Κουνφούτσου ἀνεύθη μάλιστα καὶ ἐτελειοποιήθη παρὰ τῶν μαθητῶν του· ὅθεν ἐκ τῶν πέντε βιβλίων (Κίγγ) τῶν ἀποδιδωμένων εἰς αὐτὸν, μόνον τὸ Α'. συντάξεν ἐξ ἰδίων, τὰ δὲ λοιπὰ τέσσαρα συνερανίσθη ἐξ ἄλλων, τὰ δὲ τέσσαρα ἠθικὰ βιβλία, λεγόμενα Τσεὺ, συνελέχθησαν ὑπὸ τῶν ἀκροατῶν, ἢ ὁπαδῶν του.

Τὸ σεβατμώτατον διὰ τὴν ἀρχαιότητά του ἐκ τῶν βιβλίων τούτων ὀνομάζεται Κίγγ· ἔχει δὲ ὡς ἑξήκοντα δύο σύμβολα δηλ. μίαν γραμμὴν συνεχῆ καὶ ἐτέραν τεθλασμένην, αἱ ὁποῖαι διαφόρως ἀνὰ τρία τεμάχια συν-απτόμεναι ἀποτελοῦσι 64 σχήματα. Τὰ τριγράμματα ταῦτα κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν Κινέζων ἐφευρέθησαν παρὰ τοῦ πρώτου αὐτῶν νομοθέτου Φώχῃ τριᾶκοντα αἰῶνας πρὸ Χριστοῦ. Ἡ ἔννοια τῶν μυστηριωδῶν συμβόλων τούτων ἐνησχόλησε παμπόλλους ὑπομνηματιστὰς, καθὼς ἡ ποιήσις τοῦ Δάντη διαμένει ὅμως εἰς τὴν σκοτεινὴν καὶ ἀκατάληπτον. Ἐκ τούτων ὠρλούμενοι 1200 ἔτη περίπου πρὸ Χριστοῦ δύο αυτοκράτορες πατὴρ καὶ υἱὸς ὁ Οὐὲν Οὐάγγ καὶ ὁ Τσεου Κογγ προσέθηκαν εἰς ἕκαστον τῶν 64 ἐμβλημάτων χαρακτηριστικὰς τινὰς ἄλλους αἰνιγματώδεις μὲν καὶ αὐτοὺς, ἀλλὰ συνηγοροῦντας, ὡς φαίνεται, ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς των.

Μετὰ δὲ 600 ἔτη ἐπελθὼν καὶ αὐτὸς ὁ Κουνφούτσος ἐξέδωκε τὰς πολιτικὰς ἰδέας αὐτοῦ ὡς ἐρμηνείαν τῶν θεσπεσιῶν συμβόλων ἐκείνων διὰ νὰ καταστήσῃ καὶ αὐτὰς σεβασμίας· ἀλλὰ τὸν Κουνφούτσον ἀνεσκεύασεν αἰρετικὸς τις τοῦ 13 αἰῶνος διατιετόμενος βίη ἢ μὲν εὐθείαι γραμμῇ ἐσήμαινε τὴν ἐνεργὸν ἀρχὴν τῆς φύσεως, ἢ δὲ τεθλασμένην τὴν παθητικὴν, βλέπων δὲ φυσικὰ ζητήματα ὅπου ὁ Κουνφούτσος εὗρισκεν ἠθικὰ καὶ πολιτικὰ.

Τὸ βιβλίον ἄρα τοῦτο ἀνεδείχθη ὡς δένδρον, ὅπου ἐμφυλίσθησαν παντοίων εἰδῶν καρποὶ, ἢ μᾶλλον τὰ